

הסיכום ממערכי השיעור לפרק הספור הקצר.

כתב וערך: המורה: אלי פרה.

אחרי עשרים שנה / נגיב מחפוז

תקציר הספור:

ספור המעשה מבוסס על הנורמה בחברה הערבית; לנקום את נקמת "כבוד האדם ומשפחתו" בהריגתו של נשוא הנקמה. מסורת עתיקת-ימים, שהסופר המצרי יוצא נגדה בספור אירוני זה, הבא להראות עד כמה מסורת פרימיטיבית זאת היא מגוחכת, פאתטית, חסרת לב והגיון ואינה תואמת יותר את התקופה המודרנית. כי אנו בתקופה שבתה המשפט וההסדר התחוקתי של הפרדת רשויות, יחד עם שלטונות החוק ואכיפתם, כשאין איש ואדם שהוא מעל החוק, עד כמה מסורת זאת של הנקמה, היא חסרת הגיון ולא יעילה, ועונה בעיקר לסיפוק הרגש ואינה מתיישבת עם השכל הישר. זהו גם בעצם המסר החברתי של הספור. זה המניע והסיבה לספור.

מעשה ברצון נקמה ש"התבשלה" במשך עשרים שנה בלבו של בחור צעיר בשם שארשרה, על כך שבין השכונה, אחד בשם להלובה, הכריח אותו לגרש את אהובת לבו זיינב וביום חופתו פזר והרס את ליל הכלולות של שארשרה ונשא במקומו את זיינב לאישה, רק כי חשק בה, ובעיקר כדי להראות כוחו ושליטתו בשכונה. אך למרבה הלעג והאירוניה, בהגיע העת לנקום את כבודו, גילה שהנקמה התמסמה ונשוא-הנקמה מת חמש שנים לפני הזמן. הוא יוצא אבל וחפוי ראש, כשהנקמה אינה מתממשת, אהובתו-גרושתו לשעבר הזדקנה ולה ילדים מבעלה – בריון השכונה המת, להלובה – בזבז את נעוריו, כספו וחיינו בשל רגש הנקמה שלא בא על סיפוקו. הסיפוק בנקמה היא הייתה העיקר בשבילו כדבריו: "הפגיעה מן המארב מביאה את הניצחון, אך אינה מרווה את צימאון הנקמה"...

ההיצג (אקספוזיציה)

מקום ההתרחשות: שכונה שרדאקה בעיר הגדולה קהיר, שם גדל שארשרה והתכוון לשאת את זיינב היפה לאישה, אך גורש ממנה בבושת פנים ע"י להלובה הבריון ושליט השכונה.

זמן ההתרחשות: הזמן בספור מצוין לאחר עשרים שנה מאותו אירוע מביש שהעלם שארשרה גירש את אשתו הטריה וגורש מהשונה, כששארשרה כבר כבן ארבעים. בהמשך תצוגת הרקע לספור (האקספוזיציה) מתואר מעשה הגירוש והשפלתו של שארשרה בהארה לאחור (פלש-בק) – 20 שנה לפני-כן.

גבור הספור: צעיר בן עשרים, שארשרה, יליד שכונת שארדחה, פועל אצל עושה האוכפים, עם זוהרה ויתום מאב ואם. נשא לאישה את אהובתו זיינב היפה, וביום חופתו אולץ לגרש אותה בכוח ע"י להלובה בריון ושליט השכונה. על פי כל הרמזים היה שארשרה נער "חיובי" שעובד למחייתו ומתפרנס בכבוד ולא נזקק להשתמש בכוח שריריו כדי לפלס דרכו בשכונה. אמיץ-לב שלא פחד מאיש, אלא שבכורח הנסיבות, כאשר להלובה הגיע למקום הכלולות, היו איתו כל נאמניו וחבר הבריונים שלו ו"הכוחות לא היו שווים". לא היה טעם להתנגד; אולץ לגרש את אשתו הטריה, שזה מקרוב נשא אותה לאישה, הרסו לו את השמחה; "פנסי הלוקס נופצו לרסיסים, הזמר ברח לנפשו וכלי הנגינה נשברו, אותו חטפו כאילו היה סתם חפץ או רהיט, קרעו את גלימתו וכיפתו החדשה והשליכו אותו לרגלי הבריון להלובה, בעטו בו ותקעו את ראשו בשלולית של שתן סוס עד שגירש את אשתו."

מאותו אירוע נשבע לנקום את השפלתו. לא נח ולא שָׁקט עד שרכש כוח ובנה לעצמו חבורת בריונים משלו, וכל זה כדי לבוא באחד הימים חזרה לשכונה ולנקום בְּלֵהֲלוּבָה. לפי התיאור, כאשר הכין עצמו במשך עשרים שנה לנקמה, כבחור מצטיין בעבודתו (בין פועלי הנמל) איש כישרונות, שיכל למצות את עצמו לולא הקדיש את חייו לנקמה, וכן מאותו תיאור ניתן להבין גם על אופיו של שארשרה, כבחור עקשן, דבק במטרה נחוש ונחרץ ואמיץ-לב שטוב-לבו המקורי והחיובי מתגלה בסוף, כשעזב את חבורתו ולא שב אליהם. כי זו לא הייתה דרכו, כלומר: להיות בריון ושליט על סביבתו המטיל את אימתו עליה בכוח הזרוע, רק לשם ההנאה בידית הכוח שבידו כמו להלובה.

נקודת הסיבוב: היא כמובן במעשה שנעשה עשרים שנה קודם לכן, כאשר שארשרה אולץ לגרש את אשתו זינב, והוא הלך לעיר גדולה אחרת, אלכסנדריה, כדי לתכנן את הנקמה ולבנות אותה במשך עשרים שנה. מכאן ואילך לא היו לו חיים אחרים אלא רק המחשבה על הנקמה, לא חי חיים ממשיים, כל פרוטה שהרוויח הלכה לבניית חבורת בריונים, כדברי הכתוב: "האוכל והשתייה, הכסף והנשים, השמים והארץ נדחו לקרן זוית וכל המעיינות התרכזו בכוננות לזינוק[...]. אין אהבה, אין מנוחה אין חיסכון, הכול נבלע בהכנות ליום המר – הנקמה!"

השיא: משנודע לשארשרה מפיו של בונה האוכפים, עם-זהרה, שלהלובה מת בהרעלה במסיבה משפחתית אצל אחותו, חבורת הבריונים שלו התפזרה, ויצר הנקמה שתכנן במשך שנים, לא בא על סיפוקו והוא זעק זעקה מרה: "הוא התנודד כאילו הונחתה עליו מהלומה כבדה" שב ושאג: לא, לא, זקן אשמאי!" ופתאום פרץ בצעקות אימים: "להלובה מוג-לב... מדוע מָתָּה? מדוע מוג-לב שכמותך!"

הפואנטה: המפגש המחודש עם אהובתו-אשתו לשעבר והיא מוכרת ביצים בשוק. פגישה פושרת, סתומה ומבווישת ומביכה. היא מלאת בשר, אך פניה יפים ונעימים כאז, אך הלהט לשוב אליה פג, כדברי הכתוב: "היא בהישג ידך, אם תרצה **ובלי קרב ובלו כבוד גם כן!**" ואז נאמר על רגשותיו של שארשרה: "הוי מה איום החלל הריק! השיחה ביניהם סתמית, ומלאת שתיקה. כשהבינה למען איזו מטרה בא כשבצעם להלובה מת כבר אומר שארשרה: "המוות הקדימני והתקווה נקברה עמו" תקווה למה? לחיות? לשוב אליה ולהחיות מחדש את נעוריהם? הדבר היה אפשרי לולא הצליח בנקמתו והיה מאלץ את להלובה לגרש את זינב כפי שנעשה לו לפני 20 שנה ואז היה נושא אותה שוב לאישה, כשהכבוד שב אליו.

האנטיקליימקס: חזרתו של שארשרה לא בכיוון ההר אל שכונת אל-גוואלה הפונה לשכונת שארדחה, אלא דרך השדות. כי לא רצה לשוב לחבורת הבריונים שלו ולא רצה לחזור לשכונתו, אלא פנה לחיים אחרים חסרי תהפוכות ויצרים. מבחינה זו הספור הוא ספור סגור. אין אפשרות של המשך עלילה לחיי הגיבור הראשי. הפרק הזה בחייו תם, ואין סיבה למהפך נוסף להתרחשות הנוכחית.

על הסופר

נגיב מחפוז נולד בשנת 1911 בקהיר. בן למשפחה ממעמד בינוני. בוגר אוניברסיטת קהיר בפילוסופיה. בתחילת דרכו פרסם סיפורים קצרים. לאחר מכן פרסם שלושה רומאנים היסטוריים

על רקע מצרים הפרעונית. מאמצע שנות הארבעים החל לפרסם רומאנים, על רקע קהיר של זמננו. גולת הכותרת של יצירתו היא הטרילוגיה הקהירית שלו שפורסמה בשנים 1956 – 1957: "בית בקהיר", "כמאל", "דור שלישי". ביצירות אלו, הצטיין מחפוז בתיאור אוכלוסייתה המגוונת של העיר, ובתיאור התהפוכות ההיסטוריות שהתחוללו במצרים החדשה ובהשפעתן על שינוי אורחות המחשבה בה. כתיבתו ריאליסטית, ומתארת בעיקר בעיות חברתיות ופוליטיות, כגון: מעמד האישה והיחס לאסירים פוליטיים. מקומה של הדת בחברה, מהות השלטון, והיחס בין דת, חברה וקדמה הן שאלות המעסיקות את מחפוז ביצירותיו. מחפוז נודע בקנאותו לחופש הפרט, והיה מהתומכים הבולטים להסכם השלום בין מצרים לישראל. על רקע זה היה קורבן לניסיון כושל להתנקשות בחייו בשנת 1994. נגיב מחפוז הוא חתן פרס נובל לספרות לשנת 1988.

אתר הוצאת הסיפורים